

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargı Yetkisi: Bir Barış ve Hoşgörü Faktörü mü?

Jean Paul COSTA*

Sayın Başkan Hanımefendi,

Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Türkiye Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Kurumunuzun 45. kuruluş yılı kutlamalarına katılmasını arzu eden bizzat size, Başkan Hanımefendi, en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Bu husus, ülkenizdeki demokratikleşmenin ve hukukun öncelik kazandığının bir nişanesini teşkil etmektedir.

19 Ocak tarihinde görevi devraldığım günden beri bir Anayasa Mahkemesine ilk ziyaretimi yapıyorum. Ben her zaman uluslararası ve ulusal yargıçlar arasında diyalogun gerekliliğine inandım ve bu ziyaret esnasında da bu fikrimi geliştireceğime inanıyorum. Ben, işbu buluşmadan da, Türkiye Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi arasındaki ilişkilerin bu kadar eski ve sıkı olmasından mutluyum. Bu kadar yakınlığın bir belgesi de, sizin 2006 Adli Yılı açılışında Strasbourg Mahkemesinde bizzat hazır bulunmanız ve Adli Yılın açılışı nedeniyle bir konuşma yapmanızdır.

Bunun da ötesinde, Mahkemenizin 45. yılını sizinle birlikte kutlamaktan mutluluk duyuyorum. Mahkemeniz, bizim Mahkememizden her ne kadar biraz daha genç ise de, her ikisi de aynı mücadelenin içindedirler.

Beni, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile ilgili bir konuyu ele almaya davet etmişsiniz. Ben de onun içtihadına eğilmeyi tercih

---

* Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı

ediyorum. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadı barış ve hoşgörü faktörü müdür?

Bu husus, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Mahkememizin temellerine kadar dokunan bir temel sorudur.

20. yüzyıl, hiç şüphesiz, Avrupa tarihinde en ölümcül yüzyıl olmuştur: diğerinden nefret ve reddetme, ideolojiler seviyesine çıkmış bir şekilde, bütün kıtamızı barbarlığın yıkımına sürüklemiştir.

Avrupa Konseyi, işte tam da bu İkinci Dünya Savaşının harabeleri üzerinde kurulmuş olup, amacı Avrupa'yı, barış temeli üzerinde yeniden inşa etmektir. Biz hepimiz, bu, savaş kelimesinin Avrupa kıtası ile artık hiçbir zaman bir araya gelmemesini isteyen Avrupa fikri öncülerinin isimlerini hatırlamaktayız. Ama gene de, heyhaat! Ümitleri hala tam olarak gerçekleşememiş durumda.

Daha 1948 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nu oluşturan 58 üye ülke, Paris'te İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sini kabul etmişlerdi (bu Beyanname, Giriş kısmında, "insanlık ailesinin bütün üyelerinin mevcut onurun ve eşit ve vazgeçilemez eşit haklarının tanınmasının Dünyada hürriyet, adalet ve barışı oluşturduğu" ve "milletler arasında dostça ilişkilerin gelişmesini desteklemenin esas olduğu"nu vurgulamaktaydı). Sözleşme aynı şekilde, imzacı devletlerin dünyada adalet ve barışa temel teşkil eden temel hürriyetlere bağlı olduklarını ve desteğin bir taraftan gerçekten demokratik ve diğer taraftan ise ihtiyaç duydukları insan haklarının ortak bir kavramı ve bu haklara ortak bir saygıya dayandığını ifade etmektedir.

Aynı şekilde, hem Avrupa Konseyi Kuruluş Statüsü, hem de Sözleşme'nin kendisi, adalet ve barış amacıyla insan hakları ve temel hürriyetler kavramını, kendi öz giriş bölümlerine yerleştirmişlerdir. İnsan haklarına saygı, böylelikle, adalet ve barışı ulusal ve uluslararası düzeylerde sağlamayı amaçlayan politikaların önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.

Sözleşme, her şeyden önce, Avrupa devletleri arasında bir "siyasi ideal ve geleneklerin, hürriyete saygının ve hukukun üstünlüğünün ortak mirası" etrafında bir birlik enstrümanı görevini yapmaktadır. Bununla birlikte, Sözleşme, tolerans kavramına atıfta bulunmamakta, fakat birçok kereler, "demokratik toplum"dan bahsetmektedir. Tolerans ise, çoğulculuk gibi, demokratik bir toplumun karakteristik özelliklerinden birini teşkil etmektedir.

İşte bu düşünce içindir ki ve bu değerleri korumak içindir ki, Mahkememiz, elli seneye yakın bir süredir, aslında bana barış ve hoşgörü faktörü gibi görünen bir içtihat geliştirmiştir.

Size bir kaç örnek sunmayı arzu ediyorum. Bu örnekler, terörizmle mücadele, sosyal barışın araştırılması, ifade hürriyeti, nefret ve reddiyecilik nutuklarına karşı koyma, çoğulculuk ve laikliğe dair olacaktırlar.

Bütün bu hedeflere, çok farklı ülkeler için varılmış kararlar vasıtasıyla, bazen benzer, bazen tamamen farklı durumlarda erişilmiştir.

Mahkememiz, birçok dava vasıtasıyla terörizm sorununu, medeni ve uluslararası barışı tehlikeye düşüren bu felaketi ele almıştır. Şayet terörizme karşı mücadele meşru ise, şayet terörizme karşı mücadele ve kitleleri koruma, Devletlerin pozitif sorumlulukları arasına girmiş ise, bununla birlikte temel hakları muhafaza etme, Sözleşme tarafından herkese garanti edilmişse, bu mücadelenin çerçevesi içinde, demokrasilerin de yapması gerektiği gibi, terörizmi yenmenin de bir yolu bulunmaktadır. Devletler tarafından alınan tedbirler, her türlü diktatöryel ve ayrımcı ya da ırkçı davranışı saf dışı bırakarak, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı göstermelidir. Bu tedbirler uygun bir kontrolün de konusunu teşkil etmelidir. Bunun aksi olarak, demokratik toplumları, hukuksuz şiddetin karşısında orantısız kuvvete başvurmak yoluyla, onlarla aynı silahları kullanarak fanatikler seviyesine düşürerek terörizmin oyununu oynama durumuna gelinecektir.

Mahkeme, 1978 yılında, devletlerarası bir davada, kökeninde Kuzey İrlanda'da geçmekte olan krizle ilgili bir karar vermiştir. Yasadışı bir hareket olan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) tarafından organize edilmiş şiddet nedeniyle yüzlerce ölü ve binlerce yaralının mevcut olduğu bir çerçevede, Kuzey İrlanda Hükümeti, çok sayıda kişinin yargılama olmaksızın yakalanması, tutuklanması ve gözaltında tutulmasını kapsayan özel yetkilere başvurmuştu. İrlanda Hükümeti, Birleşik Krallığın (İngiltere) Sözleşme'nin farklı maddelerini ihlal ettiğini, hürriyetlerinden mahrum edilen birçok özel kişinin kötü muameleye tâbi olduğunu, özel yetkilerin Sözleşme ile uyumadığını ve nihayet de, uygulandıkları şeklin siyasi görüşlerin farklılığına dayalı bir ayrımcılık olduğunu iddia etmiştir.

Mahkeme, Birleşik Krallığı (İngiltere), düzeni korumak için aldığı olağanüstü tedbirler çerçevesinde, 3. maddedeki kesin yasaklamayı ihlal ederek gayri insani veya aşağılayıcı davranışlar gerçekleştirmekten cezalandırmıştır. Fakat, bunların da üzerinde olmak üzere, münferide durumların dışında, Mahkeme, her akit Devletin, milletin hayatından sorumlu olduğunu, bu hayatı bir açık tehlikeye düşürüp düşürmediğini belirlemesi gerektiğini ve cevap evet ise, bunu ortadan kaldırmak için hangi noktaya kadar gidilmesi gerektiğini de belirlemesi gerektiğini hatırlatmıştır. Aslında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, milli makamların, doğal olarak böyle bir tehlikenin varlığı üzerinde ve bunları uzaklaştırabilmek için gerekli sapmaların büyüklüğüne karar verebilmek için, prensip olarak daha iyi konumda oldukları değerlendirmesini yapmaktadır. Mahkeme, Devletlere 15. madde ile bırakılan değerlendirme marjını göz önünde tutarak 5. maddede sıkı bir şekilde sıralanan sapmaların, milletin hayatını tehdit eden açık tehlike göz önünde tutularak, aşılmadığına karar vermiştir.

Temel bir noktanın altını çizmeyi arzu etmekteyim: Bu davada, bir Devlet, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, başka bir devletin bir uluslararası metni ihlal edip etmediğini belirleme konusunda güvenmiştir. Size, bu tip anlaşmazlıkların geçtiğimiz asırlar boyunca ne şekilde çözümlenmiş olabileceğini, sizin düşüncelerinize bırakıyorum. Silahlı yolu değil de, hukuki yolu seçerek, Devletler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kendileri nezdinde bir barış enstrümanı olduğunu göstermektedirler.

Diğer dava da, olaylar her ne kadar Cebeli Tarık'ta da geçse gene IRA'ya karşı yürütülen mücadeleyle ilgili olup, Mahkeme'ye Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca pozisyon alma imkanını tanımıştır. Bu dava Mc Cann Birleşik Krallığa (İngiltere'ye) karşı davası olup (1996), bombalı bir suikast yapmaya hazırlandıklarından şüphe duyulan ve yakalanmaları esnasında İngiliz güvenlik görevlilerince öldürülen IRA üyelerine dairdir.

Mahkeme, Sözleşme'nin insan hayatını garanti altına alan 2. maddesinin, Sözleşme'nin ana maddeleri arasına koyduğunu ve buna Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini attığını hatırlatmıştır. Dolayısı ile bu hükümler çok sıkı bir şekilde yorumlanmalıdır. Aynı şekilde, benzeri bir durumda, Mahkeme, üç teröristin ölümünün başkalarının kanunsuz şiddete karşı korunmasını sağlamak için kesinlikle gerekli bir kuvvete

başvurmaktan ileri geldiğine inandığını beyan etmemiş ve 2. maddenin ihlal edilmiş olduğuna karar vermiştir.

Bu karar, polemiklere konu teşkil etmiş olup, daha az temel bir karar değildir.

Terörizme karşı mücadelede son örnek ise, Aksoy Türkiye'ye karşı davasıdır. Mahkememiz, 1996 yılında, bir kişiyi "Filistin Askısı"na almanın 3. madde yönünden bir işkence durumunun varlığı olduğunu ve bunun son derece ciddi ve vahşice bir yapıda olduğu değerlendirmesini yapmıştır. Başka bir alanda, 5. maddenin 3. paragrafında ve aynı davada, Mahkeme PKK'nın Türkiye'nin Güneydoğusundaki terörist eylemlerinin büyüklüğünün ve etkilerinin, milletin hayatını tehdit eden bir açık tehlike yarattığı değerlendirmesini yapmış ve bu bölgede Devletin bu tehlikeyi yenmek için karşılaştığı güçlükleri göz önünde tutmuştur. Bununla birlikte, davacının yeterli mevzuat garantisinden en azından 14 gün süreyle faydalanamaması nedeniyle Sözleşme'nin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bu üç davada, Mahkeme, Devletlerin terörizm karşısında kuvvet kullanması, Max Weber'in söyleyişiyle hukuki kuvvet kullanması görevi ile Sözleşme tarafından sunulmuş olan maddi garantiler ve mevzuat garantileri arasında temel bir denge kurulması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Mahkeme, aynı şekilde, karşı karşıya gelenler için sosyal barışı güçlendirmede çok faydalı bir rol oynamaktadır. Burada Besarabya Metropolit Klisesinin Moldova'ya karşı davasında aldığı kararı düşünüyorum (2001): Davacı Kilise, Moldova makamları tarafından kendisine dayatılan tanımama kararı ile karşılaşmıştır. Mahkeme, Hükümetin, bizzat kendisi de tanınan bir dini makam olan Moldova Metropolit Klisesini tanıyarak, dini inançlar arasında nötrlüğünü ve tarafsızlığını muhafaza etmek görevini yerine getirmede değerlendirilmesini yapmıştır. 9. maddenin ihlalini tespit ederek, Mahkeme farklı inançlar arasında bulunan ortaklaşa mevcut olmayı, muhafaza etmek istemektedir. Burada ilaveten, Strasbourg Mahkemesi'nin rolü belirleyicidir, zira kararlarıyla insanları ve kurumları birlikte yaşamaya ve birlikte var olmaya teşvik etmektedir.

İfade hürriyeti konusunda, Mahkeme, uzun süredir, herkes için, ifade hürriyetinin demokratik toplumun temel bir bileşeni olduğu değerlendirmesini yapmaktadır. Hoşgörü ruhu, bütün konularda

tartışmanın açık olmasını gerektirmektedir. Erdost Türkiye'ye karşı davasının kararı (2005) bir örnek teşkil etmektedir.

Davacı, hiç de adaletli olmayan saldırıların olduğu Sivas şehrindeki olayları anlatan bir eserin yazarıdır. Cumhuriyet Savcısı, bu kitabın Devlet bütünlüğüne karşı propaganda ihtiva ettiği değerlendirilmesini yaparak adalete başvurmuş ve Bay Erdost bir sene hapis cezasına ve para cezası ödemeye mahkum edilmiştir.

Mahkememiz eserin yapısının, ilgilinin hapis cezasını doğrulayacak bir yapıda olmadığı değerlendirilmesini yapmıştır. Bu mahkumiyet ve eserlere el konulması, mecburi bir sosyal ihtiyaca cevap vermemekte ve budan dolayı da "demokratik bir toplumda gerekli" olmamaktadır.

Mahkeme, ifade hürriyetini sınırlamak gerektiğinde, özellikle de hürriyeti kısıtlayıcı cezalara başvurulmuş olduğu takdirde özellikle çalışkan bir durum arz etmektedir. Basın hürriyeti sosyal barışa ve hoşgörüyü katkıda bulunmaktadır.

Bununla birlikte, çoğulculuk bütün fikirlere kendini ifade etme hakkını tanır, bunların bazıları demokrasilerimizin temellerine saldırıda bulunurlar. Hoşgörü, özellikle ırkçılığın ve şovenizmin reddiyesine anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, Mahkeme, bazen Jersild Danimarka'ya karşı davasında olduğu gibi üçüncü şahısları ırk ayrımcılığına karşı koruma konusunda gazetecilerin ifade özgürlüğüne öncelik tanımıştır. Açık ve hoşgörülü bir toplumda, bütün fikirler tartışılabilir, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tartışmayı engelleyen fanatizme karşı bir kaledir. Bununla birlikte, bu da nefret konferanslarını da kabul etmek anlamına gelmez.

Bazı durumlarda, Mahkeme, basın ve ifade hürriyetinde müdahaleye müsaade etmektedir. Sürek Türkiye'ye karşı davasında, (1999) Mahkeme, Sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasının, siyasi konuşma alanında ifade hürriyeti sınırlamalarına hemen hemen hiç yer bırakmadığını veya ancak genel çıkarla ilgili sorunlarda buna izin verdiğini hatırlatmıştır. Fakat tartışmalı öneriler bir birey hakkında şiddet kullanılmasını teşvik ettiği zaman, bir Devlet temsilcisi hakkında veya nüfusun bir kısmı hakkında şiddet kullanılmasını teşvik ettiği zaman, milli makamlar, müdahalenin gerekliliği konusunda daha geniş bir değerlendirme marjından faydalanırlar. Burada cezalandırılan nefret konferansı ve şiddetin yüceltilmesidir. Hoşgörü

artık burada sınırlarını bulmuştur. Mahkeme, burada artık ifade hürriyetinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Bu sefer benim ülkemle ilgili bir davaya atıfta bulunmak istiyorum, 2003 yılında reddedilme kararı verilen Garaudy davası.

Davacı, Filozof, Yazar Roger Garaudy, insanlığa karşı suççu övme, bir grup insana, Yahudi Cemaatine karşı kamu nefreti uyandırma ve ırk ayrımı ile nefreti uyandırmaya kışkırtma iddialarından suçlu bulunmuştu. Mahkeme bu davada Sözleşmenin nadiren uygulanan bir maddesine, kişilerin Sözleşmeden, Sözleşme ile tanınan hak ve hürriyetleri tahrip etmeye yönelik bir eyleme katılma veya eyleme girişmelerini engellemeyi amaçlayan 17. maddesine (hakkın kötüye kullanımının yasaklanması) atıfta bulunmuştur. Mahkemeye göre, açık bir şekilde ispatlanmış olan Holocauste (Yahudi Soykırımı) gibi tarihi olayları tartışma söz konusu olmamalı, gerçeğin araştırılması gibi gözüken tarihi bir araştırma gerçekleştirilmemelidir. Böyle bir girişim, amaç ve etki olarak Nazi rejimini rehabilite etmeyi ve netice olarak da, kurbanların bizzat kendilerini tarihi yanılmakla suçlamayı amaçlayacaktır. İnsanlığa karşı olan suçları yüceltmek, Yahudi toplumuna karşı ırk suçlamasının ve nefret için kışkırtmanın en sivri biçimlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tipteki tarihi olayların reddedilmesi veya revizyonu, ırkçılığa ve antisemitizme karşı mücadeleyi oluşturan değerleri tehlikeye atarlar ve kamu düzenini ciddi bir şekilde bozarlar. Bu tip eylemler demokrasi ve insan hakları ile uyumsuzluk içindedir ve 17. madde ile yasaklanmış olan amaçlar içine girerler. 10. maddeyi, ifade hürriyetini Sözleşmenin bütününe aykırı amaçlarla kullanarak amacından saptırmamak gerekmektedir.

Siyasi hürriyetle ilgili olarak, şimdi ne söylenebilir? Sosyal barışa sahip olabilmek için, çoğulculuktan vazgeçilemez ve bütün görüşler ifade edilebilmelidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, her zaman “çoğulculuk olmadan demokrasi olmaz” fikrini savunmaktadır.

2003 yılındaki Refah Partisi Türkiye'ye karşı davasında, Strasbourg Mahkemesi Anayasa Mahkemeniz tarafından verilen bir kapatılma davası hakkında karar verdi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, siyasi partiler oluşturulması hürriyetinin sınırlandırılmasına sadece inandırıcı ve mecburi nedenlerle sınırlama getirilebileceğini, devletlerin ancak sınırlandırılmış bir marj getirebileceğini hatırlatmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre, kapatılan partinin projesi özellikle ceza hukuku ve ceza mevzuatı ile ilgili

kuralları, kadınlara ayrılan yeri ve bu partinin özel hayatın ve kamu hayatının bütün alanlarına yaptığı müdahale ile Sözleşmenin değerlerine uymamaktadır. Bunun dışında, kapatılmış olan parti, Projesini gerçekleştirmek için kuvvet kullanmayı ve ortaya öngörülmuş olan sistemini koymayı gündem dışı bırakmamaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Mahkemeniz tarafından verilen kararın sosyal olarak mecburi bir ihtiyaç karşılığında verildiğini ve bu kararın nedenlerinin hedeflenen amaçlara varmada orantısız olmadığını değerlendirmektedir. Bununla birlikte, bir taraftan bu siyasi parti ile diğer taraftan Türkiye Anayasası ve Sözleşme arasında bir tür uyumsuzluk olduğu da ileri sürülebilir. Mahkeme, Avrupa Konseyinin yetkilerinden ve kendi içtihadından mesela ferdi eziyetin yasaklanmasını öne çıkarmıştır.

Yakın bir zamanda, laiklikle ilgili olarak, Üniversitede türban takmakla ilgili 2005 tarihli Leyla Şahin Türkiye'ye karşı davasını unutmamam gerekir. Mahkeme, üniversitelerde türban takmayı mahal ve biçim bakımından sınırlayan tartışmalı yönetmeliğin değerlendirilmesinden sonra, her ne kadar bu yönetmeliğin, ilgili kişinin inançlarını gösterme hakkını yerine getirmesine müdahale anlamına gelmekte ise de, bu müdahalenin Türk hukukunda kanuni temeli bulunduğunu ve Bayan Şahin'in Üniversiteye girişinden itibaren türban takmanın yönetmeliğe bağlanmış olduğunu ve 1998 yönetmeliğinden itibaren de derslere girmesinin reddedilmesi ve türban takmakta ısrar ettiği takdirde de bunun sonuçlarına katlanma riskini bilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Bizim Mahkememize göre, bu müdahale laiklik ve eşitlik prensiplerine dayanmaktadır. Türk Anayasa yargı içtihadına göre, laiklik, hürriyet ve eşitliğin kavşağında bulunmaktadır. Bu prensip, Devlete belirli bir din veya inancı tercih etmesini yasaklamakta ve Devleti tarafsızlık, hakemlik görevinde yönetmekte ve din ve inanç hürriyetini bir gereklilik olarak getirmektedir. Bu prensip, aynı zamanda ferdi devletin keyfi müdahalelerine karşı korumakla kalmayıp, aynı zamanda aşırı hareketlerden gelen dış baskılara karşı da garanti etmektedir.

Bütün devletlerin laik olmadığını da gözlemlemiş bulunuyorum ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, 2000 tarihli Cha'are Shalom Fransa'ya karşı davasının kararında ifade ettiği gibi, Kiliseler ve Devlet arasında nazik ilişkilerin bulunduğu devletler düşünülerek her bir Devlete bir değerlendirme marjı bırakmak gerekmektedir. Avrupa

İnsan Hakları Mahkemesi, bir inancın yerine getirilmesinin Devlet tarafından organize edilmesinin, dini barışa ve hoşgörüye katkıda bulunacağını da ifade etmiştir. Bu bakımdan, bizim yaklaşımımızla farklı Avrupa Anayasa Mahkemelerinin yaklaşımları arasında daha ziyade bir işbirliği olduğunu ve Mahkememizin mümkün olduğu kadar onların davranışlarını anlamaya kendini zorladığını sanıyorum. Bu da aslında bir çeşit hoşgördür.

Ülkenizin Anayasasında ihtiva olunan laiklik kavramı, her halükarda, kamusal dünya ile özel tercihler dünyasını ayıran, Sözleşme altındaki tali değerlere saygı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu şartlar altında ve Akit Devletlere bırakılan değerlendirme marjı göz önünde tutularak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, tartışmalı müdahalenin haklılığının kendi prensibi içinde tespit edildiğini ve izlenen hedeflerle orantılı olduğunun ve “demokratik bir ülkede gerekli olduğunun” tespit edildiğini kararlaştırmıştır.

Bu ara kararların ve kararların çok farklı durumlara ait olduğunu, fakat yaratıcı ve gelişmeci şahane bir içtihat yaratmaya katkıda bulunduğunu görmekteyiz.

Bu içtihat, Devletlere Sözleşmenin 46. maddesinin uygulanmasını empoze etmiş ve bu Devletler, bu uygulamayı, uluslararası STK'larının gerçekleştirdiği milli ve milletler arası kamuoyunun ağırlığını üzerlerinde hissettiren Bakanlar Komitesinin kontrolü altına koymaya mecburdurlar.

Mahkememizin içtihat, dirençsiz bir şekilde olmadan tabii ki, Devletlerin uygulamasını, sivil barış lehine tamamen kapsayarak son noktasına ulaşmıştır. Diğer yönden baktığımızda da, istisna hükümleri Kuzey İrlanda'da, Türkiye'nin güneydoğusunda ve bazı doğu ülkelerinde olduğu gibi, giderek daha nadir hale gelmiş bulunmaktadır.

İçtihatımız hoşgörüye bir cesaretlendirme teşkil etmektedir. Bu çerçevede, ifade hürriyeti ile ilgili her şey özellikle anlamlıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “acıtan, şoke eden veya endişelendiren fikirleri” kabul etmektedir, fakat bu hürriyetin de özellikle en zayıfların haklarını korumak için ya da sosyal barışı sürdürmek için sınırları bulunmakta olup, bunların da örneklerini sunmuş bulunuyorum.

Sayın Başkan Hanımefendi,

Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gıyabında birçok eleştiriler almaktadır. Bazıları, Mahkemenin Sözleşmeyi yaratıcı bir şekilde yorumlamasından üzüntü duymaktalar. Diğerleri ise, yeterince gayretli olmadığını ifade etmektedirler. Gayet tabii ki, Mahkememiz her şeyi yapamaz. Avrupa ne hiç bir zaman bir savaş riskinden uzak olmuş, ne de bir hoşgörüsüzlükten uzak kalmıştır. Sözleşmenin mevcudiyeti, kendisine hala bağlı olmayan eski Yugoslavya anlaşmazlığını engellemeye yetmemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kuzey İrlanda'daki duruma, İspanyanın Bask Bölgesine, ülkenizin güney doğusundaki anlaşmazlığa veya Çeçenistan'daki duruma yetmemiştir.

Fakat buna rağmen, 60'lı yıllarda Michel Virally, Birleşmiş Milletler Teşkilatını bir güç arabulucusu ve Strasbourg Mahkemesini de bir şiddet arabulucusu (fiziksel veya sözlü) olarak tanımlamıştır.

Bu da bana göre en büyük özelliklerinden biridir. Her halükarda hedeflerinden biri: İnsan haklarının korunması, hoşgörü ve barışın hizmetinde kendi başına bir amaç teşkil etmektedir. Başarılı olmuş mudur? Öyle tahmin ediyorum, fakat, buna tek başıma karar vermenin de benim haddim olmadığını düşünüyorum.

Dikkatleriniz için teşekkür ederim.